
TSEBIŠO YA MMUŠO

OFISI YA KHOMIŠENE YA TIRELO YA MMUŠO

Nomoro ya R. 1012

25 Julae 2003

MELAO YA GO RAROLLA DINGONGOREGO TŠA BAHLANKEDI BA MMUŠO MO TIRELONG YA MMUŠO

Mo go tsebišwa ka tshedimošo ya kakaretšo gore Khomišene ya Tirelo ya Mmušo go ya ka karolo ya bo 11 ya Molao wa Khomišene ya Tirelo ya Mmušo, wa 1997 (Molao wa Nomoro ya bo 46 wa 1997), balwa mmogo le karolo ya bo 196 (4) (f) (ii) ya Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa, wa 1996 (Molao wa Nomoro ya bo 108 wa 1996), e dirilwe le Melao ye ngwadilwego ka go Šetule ya 1.

Ka gona e dirilwe le go saenwa ka Tshwane letšatšing le la Masemepedihlano wa Julae ka ngwaga wa 2003.

S.S. SANGWENI

Modulasetulo

Khomišene ya Tirelo ya Mmušo

ŠETULE YA 1

A. TLHALOŠO

Mo kgatong e, ntle le ge go hlalošitšwe ka mokgwa mongwe:

“Khomišene” e hlaloša Khomišene ya Tirelo ya mmušo ye e hlomilwego go ya ka mabaka a karolo ya bo 196 (1) ya Molaotheo;

“Molaotheo” o hlaloša Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa, wa 1996 (Molao wa Nomoro ya bo 108 wa 1996);

“matšatši” a laetša mo matšatši a mošomo;

“taolo ye e sepedišago” e ra taolo bjalo ka ge e hlalošitšwe go karolo ya 1 (1) ya Molao wa Tirelo ya mmušo wa 1994;

“ngongorego” e hlaloša go se kgotsofale mabapi le kgato ya semmušo goba go se šetše ke mongmošomo goo go amago mošomi mo go šoro mo kamanong ya go thwalwa mošomong, go sa akaretšwe mo go thwego ke go raka mošomi mošomong ka mabaka ao a sa lokago;

“hlogo ya kgoro” e hlaloša mohlankedi wa poso yeo go boletšwego ka yona ka go Dišetule tša 1, 2, le 3 tša Molao wa Tirelo ya mmušo wa 1994 (Kgoeletšo ya Nomoro ya 103 ya 1994), goba motho yo a swerego posong ye bjalo;

“Molao wa Tirelo ya Mmušo” e hlaloša Molao wa Tirelo ya Mmušo wa 1994 (Kgoeletšo ya Nomoro ya 103 ya 1994);

“**mokgatlo wa bašomi wo o amogetšwego**” o hlaloša mekgatlo yohle ya bašomi ye e amogetšwego ke Khansele ya Ditherišano ya Kgokaganyo ya Ditherišano tša Tirelo ya Mmušo gammogo le mokgatlo o mongwe le o mongwe woo o thabelago ditokelo tša maleba tša taolo kgorong ye itšego;

“**tharollo**” e hlaloša go rarolla ngongorego ka mokgwa wo o kgotsofatšago mošomi yo o ngongoregago;

“**moemedi**” e hlaloša mošomimmogo, moemedi goba mohlankedi wa mokgatlo wa bašomi wo o amogetšego;

B. MAIKEMIŠETŠO LE TIRIŠO

1. Maikemišetšo a tshepedišo ye ya dingongorego ke go diragatša dikamano tše di kwagalago tša merero ya bašomi le go rarolla dingongorego mo Tirelong ya Mmušo ka go phethagatša maikemišetšo a bohlokwa a mošomo wo, ao e lego:
  - (a) go phethagatša karolo ya 196 (4) (f) (ii) ya Molaotheo ye e fago Khomišene maatla ago nyakišiša dingongorego tša bašomi ba Tirelo ya Mmušo mabapi le dikgato tša semmušo goba go se šetše semmušo, le go dumelela ditharollo tše di lebanego;
  - (b) go phethagatša karolo ya 11 ya Molao wa Khomišene ya Tirelo ya Mmušo, wa 1997 (Molao wa Nomoro ya 46 wa 1997), woo o fago Khomišene maatla a go hlama Melao ya go rarolla dingongorego;
  - (c) go tšwetšapele -
    - (i) go rarolla dingongorego ka bonako, ka go se tšeye lehlakore lefe le ka mokgwa wo o lekalekanego;
    - (ii) dikamano tša go kwala tša merero ya bašomi;
    - (iii) go rarolla dingongorego tša mošomi mo maemong a fase ka moo go ka kgonegago ka gona mo kgorong.

C. MOKGWA WA GO KGONA GO SEKASEKA NGONGOREGO

1. Ngongorego e swanetše ka mo go kgonegago ka gona go rarollwa ke mongmošomo go sepelelana le ntlha ya mathomo ka moo go kgonegago ka gona.
2. Mongmošomo o swanetše go netefatša gore ngongorego e rarollwa ka mokgwa wo o kwagalago, wa go se tšeye lehlakore le ka mokgwa wo o lekalekanago, le gore ditheo tša toka tša tlhago di a obamelwa.
3. Tshepedišo yo e rarollwago ka yona e swanetše go thuša le go kgontšha mongmošomo le mošomi go rarolla go se kgotsofale.
4. Ga go mošomi ofe goba ofe yo o swanetšego go tšhošetšwa goba go tsebalafwa, e ka ba thwii goba e sego thwii ka ba ka la go bega ngongorego.
5. Ge go tšewa dikgato tša go kgalema mošomi, go diragatša mokgwa o ke mošomi go rarolla morero ofe goba ofe wo o sepelelanago le dikgato tša kgalemo di a swanela go emiša dikgato tše tša kgalemo.
6. Ngongorego e swanetše go begwa ka go ngwalwa gomme diphetho tšohle tše di tšewago ka nako ya go e rarolla di swanetše go ngwalwa.
7. Mošomi a ka thušwa ke moemedi.

D. GO LATELA DITEKANYO TŠA NAKO KA POTEKO

1. Go kgonthišiša tatelo ya ditekanyo tša nako ka potego, se se swanetše go balelwa ka go se balele letšatši la mathomo fela go akaretšwe le letšatši la bofelo.

2. Mahlakore ka bobedi a swanetše go sepelelana le ditekanyo tša nako tše di beilwego mošomong e, ntle ga ge go dumelelanwe mmogo go katološa nako.
3. Mošomi o swanetše go hlagiša ngongorego go mongmošomo mo pakeng ya matšatši a 90 go tšwa mo tšatšikgweri leo mošomi a lemogilego kgato ya semmušo goba go se šetše semmušo mo go amango mošomi ka mokgwa wo o sa swanelago
4. Mošomi a ka kgopela gore ngongorego ya gagwe e romelwe go Khomišene mo pakeng ya matšatši a 10, morago ga go amogela sephetho sa taolo ye e sepedišago.

E. TLHAGIŠO YA TSHEDIMOŠO

1. Mongmošomo o swanetše, ge a kgopelwa, go abela mošomi tshedimošo ya maleba le ye e hlokagalago gore a kgone go bega goba go latela ngongorego ya gagwe.
2. Tlhagišo ya tshedimošo ya mohuta wo, e sepelelana le ditekanyo tše di dumeletšwego semolao.
3. Mošomi o swanetše go abelwa tshedimošo ka ga maemo a ngongorego le dikgato tše di tšewago le tšwelopele ya tšatšikgweri le le beakantšwego la bofelo.
4. Mongmošomo o swanetše go abela mošomi khopi ya foromo ya ngongorego ka morago ga maemo a mangwe le a mangwe a a bolaodi bja go sekaseka ngongorego ye.

F. DIKGATO TŠA KGORO TŠA GO RAROLLA NGONGOREGO

1. Mošomi a ka bega ngongorego ya gagwe mo mongmošomong yo mongwe yo o filwego maatla go sekaseka morero wa go rarolla ngongorego mo teng ga kgoro.
2. Foromo ye e laeditšwego yeo e lego šetuleng ya A e swanetše go šomišwa ge ngongorego e begwa.
3. Mošomi yo o filwego maatla o swanetše go ikgokaganya le makala a lebanego a bolaodi a kgoro ka maikemišetšo a go rarolla ngongorego.
4. Ngongorego e ka rarollwa ke motho yo mongwe le yo mongwe yo ka gare ga makala a lebanego a bolaodi yoo a nago maatla maleba a go dira bjalo..
5. Mošomi yo a ngongoregago o swanetše go tsebišwa ka tshwanelo ke mošomi yo o filwego maatla ka ga maemo le dikgato tše di tšewago tša go rarolla ngongorego.
6. Ge ngongorego e rarollotšwe ka mokgwa wo o kgotsofatšago mošomi yo o ngongoregago, bonnete bja se bo swanetše go dirwa ka go ngwalwa ke mošomi yo a filwego maatla.
7. Ge ngongorego e sa kgonege go rarollwa, taolo ye e sepedišago se, bo swanetše go tsebiša mošomi yo o ngongoregang ka Ge go swanetšego ka teng.
8. Kgoro (go akaretšwa le taolo ye e sepedišago) e na le paka ya matšatši a 30 go rarolla ngongorego yeo. Paka ye e ka katološwa ka tumelelano ya mahlakore ka bobedi, ka go ngwalwa.
9. Ge e le gore ka morago ga ge mošomi yo o ngongoregago a se na go tsebišwa ka ga ditlamorago tša gagwe, gomme a šala a sa kgotsofala:-

- (a) o swanetše go tsebiša taolo ye e sepedišago yeo ka go ngwala mo pakeng ya matšatši a 10;
  - (b) taolo ye e sepedišago e swanetše gore go ya ka mabaka a karolo ya 35 (1) ya Molao wa Khomišene ya Tirelo ya Mmušo, wa 1994, ya fetišetša ngongorego le dingwalwa tšohle tše di sepelelanago le yona go Khomišene ya Tirelo ya Mmušo go hlagiša tumelelo ya yona mo pakeng ya matšatši a mahlano, ge e se na go begwa ke mošomi yo a ngongoregago.
10. Ge ngongorego e na le mabarebare a tirišo ye e sa lokago mošomong bjalo ka ge o hlalošitšwe mo Molaong wa Dikamano Medirong, wa 1995, mošomi a ka tsebiša taolo ye e sepedišago ka gongwala, gore o eletša go šomiša mehuta e mengwe ya go rarolla ngongorego ye e tlhamilwego mo molaotheong wa Khansele ya Ditherišano ya Tirelo ya Mmušo goba lekala le le lebaganego la khansele (go tšwa gore ke efe ya maleba), le gore Khomišene ya Tirelo ya Mmušo, ka gona, ga e a swanela go sekaseka ngongorego yeo.
11. Ge tšohle di padile ka hlakoreng la kgoro go arabela ngongorego mo pakeng ya nako ye e laeditšwego Molaong wa F8, mohlankedi yo o ngongoregago a ka hlagiša ngongorego ya gagwe go:-
- (a) Khomišene thwii; goba
  - (b) mo lebakeng la se go thwego ke mokgwa wo o sa lolamang wa merero ya bašomi, go Khansele ya Ditherišano ya Tirelo ya Mmušo goba le lekala le le lebaganego la khansele (go tšwa gore ke efe ya maleba) go ya ka mabaka a yona a tshepedišo ya go rarolla dingongorego..

G. GO LEBIŠA MERERO KHOMIŠENENG

1. Ge Khomišene e amogetše tshedimošo yohle go tšwa taolong ye e sepedišago, e swanetše gore mo pakeng ya matšatši a 30 ya sekaseka ngongorego e bjalo le go tsebiša taolo ye e sepedišago ka ga ditumelelo le mabaka a sephetho sa yona ka go ngwala.
2. Ge e se na go amogela ditumelelo tša Khomišene, taolo ye e sepedišago e swanetše gore, mo pakeng ya matšatši a mahlano, ya tsebiša mošomi le Khomišene ka ga sephetho sa gagwe ka go ngwala.

H. DINGONGOREGO TŠA DIHLOGO TŠA KGORO

1. Ge hlogo ya kgoro e na le ngongorego, e swanetše gore mo lebakeng la:-
  - (a) hlogo ya kgoro ya bosetšhaba, ya tsebiša Mopresidente ka ga ngongorego yeo; goba
  - (b) hlogo ya kgoro ya profense, e swanetše go bega ngongorego go Tonakgolo ya maleba.
2. Mopresidente goba Tonakgolo o na le sebaka sa matšatši a 30 go rarolla ngongorego yeo. Paka ye, e ka ba ya katološwa ka tumelelano ya mahlakore ka bobedi.
3. Melao ya F9 le 10, ge e bolelwa mmogo le diphetogo tše di laelwago ka diteng tša tšona, e dirišwa mo dingongoregong ka moka tša dihlogo tša dikgoro.

I. GO LEKANYETŠA

1. Hlogo ya kgoro e swanetše go netefatša gore tharollo ya dingongorego e a lekanyetšwa ka go swara direkoto tša palo ya dingongorego tše di rarollotšwego

mo mathomong a ngwaga o mongwe le o mongwe le go begela Khomišene mo pakeng ya nako ya dikgwedi tše tshela.

2. Khomišene e swanetše go bega ka ga merero ya go sekaseka dingongorego le bokgoni bja mekgwa ya go rarolla dingongorego go Seboka sa Maloko a Palamente ya Bosetšhaba bonnyane gatee ka ngwaga, gomme mo mabakeng a ditiro tša yona Diprofenseng go lekgotlatheramolao la Profense yeo.

J. DITSHEDIŠO TŠE DINGWE

Ge ngongorego e begilwe go ya ka mabaka a mokgwa o wa go šoma, bašomi ka moka bao ba ngongoregago ba swanetše ba bega mo pepeneneng ge e ba ba tla šomiša mokgwa wo goba o mongwe.

K. MEKGWA E MENGWE YA GO FETOLELA

1. Ngongorego ye e begilwego pele go hlangwa Melao ya Nakwana, ke gore pele ga 1 Julae 1999, e tla sekasekwa le go fetšwa o ka re Melao ya Tirelo ya mmušo ga e iše e fedišwe.
2. Ngongorego ye e begilwego pele go hlangwa melao ye ya go rarolla dingongorego, e swanetše go rarollwa le go fetšwa go ya ka mabaka a Melao ya Nakwana ya go rarolla Dingongorego ye e phatlaladišwego mo Kuranteng ya Mmušo ya Nomoro ya 20231, ya 1999.

L. TŠATŠIKGWEDI LA GO THOMA

Tšatšikgwedi la go thoma ga Melao ye, go sepelelana le ditlhagišo tša Molao wa K, ke di 19 Setemere 2000.

FOROMO YA GO HLAGIŠA NGONGOREGO

HLE BALA DITAELO TŠE DI LATELGO PELE O TLATŠA FOROMO

1. Foromo ye e swanetše go šomišwa go hlagiša ngongorego (go sa akaretšwe se go thwego ke mokgwa wo o sa lokago wa go raka mošomong), Ge o sa kgotsofatšwa dikgato tša semmušo goba go tlogela se sengwe, gomme e bile o sa kgona go rarolla bothata ka go šomiša dipoledišano tše e sego tša semmušo.
2. O swanetše go hlagiša ngongorego ya gago mo pakeng ya matšatši a 90 go tšwa mo tšatšikgweding leo o lemogilego dikgato tša semmušo ka lona goba go tlogetšwe se sengwe, le tše di go amilego ka mokgwa wo o sa lokago.
3. O ka thušwa ke, goba wa emelwa ke mošomimmogo goba moemedi goba mohlankedi go tšwa kwa mokgatlong wa bašomi wo o amogetšwego.
4. Go bohlokwa go tlatša tshedimošo yohle ka mokgwa wo o nepagetšego. Ge foromo e tladitšwe, e swanetše go fiwa mošomi yo o kgethetšwego go sepetša tshekatsheko ya ngongorego mo instithušeneng ya lena. Kgoro e tla mamaretša foromo ye mo dingwalong tšohle tša ngongorego gomme e tla šomišetšwa dikgato tšohle tša go sekaseka ngongorego.
5. Mo kgatong ye nngwe le ye nngwe moo motho ka gare ga mokgatlo o itšego a lekago go rarolla ngongorego, lehlakore le lengwe le le lengwe le tla tlatša karolo ya maleba ya foromo ye. O tla fiwa sebaka sa go arabela tshwayotshwayo ye nngwe le ye nngwe.

6. Mafelelong a kgato ye nngwe le ye nngwe ya tshepedišo ya ngongorego, kgoro e tla go abela khophi ya foromo ye e tladitšwego.
7. Ge ngongorego e rarollotšwe, ga go hlokgale gore o tlaletše foromo go ya pele. Karolo ya Merero ya Bašomi ya kgoro ya gago e tla tsenya foromo mo faeleng. Yona e tla šomišetšwa go bega dipalopalo go Khomišene ya Tirelo ya mmušo ngwaga o mongwe le o mongwe.
8. Go hlokega gore o tlatše Dikarolo tša A le B tša foromo e, gomme o e fe mošomi yo o a filwego maatla yoo a nolofatšago merero ya ngongorego instithušeneng ya lena. Mošomi o tla tsenya go tshaeno ga gagwe plokong ya ka fase ga karolo ya B ya foromo go laetša gore ngongorego e amogetšwe. Netefatša gore o amogela khophi ya foromo mo go laeditšwego gore ngongorego ya gago e amogetšwe.
9. Karolo ya C ya foromo e tla tlatšwa ke mongmošomo le wena ka nama ka nako tša dikgato tša go fapafapana moo go tla dirwago maiteko a go rarolla ngongorego.

KAROLO YA A: DINTLHA TSA MOTHO KA SEBELE

E swanetše go tlatšwa ke mošomi yo o ngongoregang:

Ditlhakapele le Sefane : .....

Nomoro ya Mošomi : .....

Kgoro ya mošomo : .....

Bolaodi : .....

Maemo/ Maemo Mošomong : .....

Tšatšikgwedi le o lemogilego dikgato tša semmušo
goba go se šetše : .....

Dinomoro tša Boikgokaganyo : Nomoro ya Mogala:... Nomoro ya Fekse: .....

Leina la moemedi (Ge a gona) : .....

Dinomoro tša boikgokaganyo tša
moemedi : Nomoro ya Mogala:..... Nomoro ya Fekse:.....

Leina la Mokgatlo wa Bašomi
(Ge o le gona) : .....

Dinomoro tša boikgokaganyo tša
Mokgatlo wa Bašomi : Nomoro ya Mogala:..... Nomoro ya Fekse:.....

KAROLO YA B: DINTLHA TŠA NGONGOREGO

E swanetše go tlatšwa ke mošomi yo o ngongoregago:

A naa ke eng seo o ngongoregago ka sona? (Ge sekgoba sa ka fase le sa lekane, hle mamaretša letlakala/matlakala a tlaleletšo):

O tšhišinya tharollo ya mohuta mang?

E SAENNWE KE: .....
(MOŠOMI) (TŠATŠIKGWEDI)

Rasiti ya go netefatša gore re amogetše foromo ya ngongorego e bile re file mošomi yo a ngongoregago khophi

MOŠOMI YO A KGETHILWEGO

TŠATŠIKGWEDI

Leina:

Maemo a Mošomong:

KAROLO YA C: THAROLLO YA NGONGOREGO: MAEMO

DINTLHA:

Karolo ye ya foromo e dira ditlhagišo tša dikgato tša maemo e bolaodi go leka go rarolla ngangišano. Le ge go le bjalo, ga go dikgato tše di laeditšwego tša go rarolla ngongorego. Go ya ka mabaka a itšego, letlakala goba matlakala a ka fase a swanetše go tlatšwa.

Ge go sa kgonege go rarolla ngongorego go fihlela legatong la hlogo ya kgoro, e swanetše go fetišetšwa go taolo ye e sepedišago, (ke gore; letlakala la ka fase leo le laetšago kudukudu go taolo ye e sepedišago, le swanetše go tlatšwa).

Ngongorego e swanetše go sekasekwa mo maemong ka moka a a hlokegago (go akaretšwa le taolo ye e sepedišago), mo pakeng ya matšatši a 30, ntle ga ge paka yeo e katološitšwe ka tumelelano le mošomi yo a ngongoregago.

(Karolo ya C e tšwelapele)

MAEMO: TAOLO YE E SEPEDIŠAGO .....

E swanetše go tlatšwa ke taolo ye e sepedišago:

Leina : .....

Maemo a Mošomong : .....

Nomoro ya Mogala : .....

Nomoro ya Fekse : .....

A naa ngongorego e rarollotšwe? Ee [ ] Aowa [ ]

Ge karabo e le ee, hlagiša dintlha tša tumelano (Ge sekgoba sa ka fase le sa lekane, hle mamaretša letlakala/matlakala a tlaleletšo).

E SAENNWE KE: .....

MOŠOMI YO A FILWEGO MAATLA TŠATŠIKGWEDI

E swanetše go tlatšwa ke mošomi:

A ngongorego e rarollotšwe? Ee [ ] Aowa [ ]

A naa o na le se o nyakago go dira ditshwayotshwayo ka sona ?

.....

E SANNWE KE: .....

MOŠOMI TŠATŠIKGWEDI

(Karolo ya C e tšwelapela)

MAEMO : TAOLO YE E SEPEDIŠAGO

E swanetše go tlatšwa ke taolo ye e sepedišago

Tihalošo mabapi le ngongorego le mabaka a sephetho se se tšeerwego (Ge sekgoba sa ka fase se sa lekane, hle mamaretša letlakala/matlakala a tlaleletšo)

E SANNWE KE: .....

MOLAODI YO A SEPEDIŠAGO

.....
TŠATŠIKGWEDI

E swanetše go tlatšwa ke mošomi yo o ngongoregang

A naa ngongorego e rarabolotswe? Ee [ ] Aowa [ ]

Ge e sa rarollwa, hle hlaloša gore ke ka baka la eng o sa kgotsofala:

: .....: .....: .....:
.....: .....: .....:
: .....: .....: .....:
.....: .....: .....

E SAENNWE KE: ....

MOŠOMI TŠATŠIKGWEDI

A naa o nyaka gore ngongorego e fetišetšwe go Khomišene ya Tirelo ya Mmušo? Ee [ ]

Aowa [ ]

